

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

Резюме. Метою статті було вивчення нормативно-правових складників з ФСР. **Методи:** аналіз нормативно-правових актів спортивної реабілітації. **Результати та висновки.** Визначено нормативно-законодавчу базу щодо фізкультурно-спортивної реабілітації ветеранів війни, членів їх сімей та сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, осіб з інвалідністю, громадян, які постраждали внаслідок військових дій. Встановлено, що в Україні існує потреба у відновленні і зміцненні здоров'я населення, активно з'являються установи, організації з надання фізкультурно-реабілітаційних послуг як державної, комунальної, так і приватної власності. Такі установи мають гостру необхідність у кваліфікованих фахівцях і професіоналах з фізкультурно-спортивної реабілітації.

Ключові слова: фізкультурно-спортивна реабілітація, нормативно-правові аспекти, мультидисциплінарні команди, освітня програма, особа з інвалідністю, адаптація

Summary. The aim of the article was to study the regulatory and legal components of the FSR. **Methods:** analysis of regulatory and legal acts of sports rehabilitation. **Results and conclusion.** The article raises the problem of regulatory aspects of physical culture and sports rehabilitation. The regulatory and legislative framework for the physical culture and sports rehabilitation of war veterans, members of their families and families of deceased (deceased) war veterans, persons with disabilities, citizens who suffered as a result of military actions is determined, which should ensure the equality of such individuals regardless of the presence or absence of certain physical, physiological or psychological limitations, such principles of forming the state's social policy are priorities and indicate the European principles of the development of a democratic state. It is revealed that in Ukraine, under martial law, there is a constant need to restore and strengthen the health of the population, institutions, organizations and associations for the provision of physical culture and rehabilitation services, both state, municipal and private property, are actively emerging. Such institutions are in dire need of qualified specialists in physical culture and sports rehabilitation. The study of the regulatory and legislative framework has shown the possibility of forming complex multidisciplinary teams of specialists and professionals in physical culture and sports rehabilitation, which will contribute to high-quality, rational and accelerated processes of recovery and recovery of the specified category of persons. In the future, we see an improvement in the content and structure of the educational components of the educational program "Physical culture and sports rehabilitation" for the second (master's) level of higher education in terms of training future professionals who will be able to compete in the market for providing physical culture and sports rehabilitation services.

Keywords: physical education and sports rehabilitation, regulatory and legal aspects, multidisciplinary teams, educational program, person with a disability, adaptation.

Постановка проблеми й аналіз результатів останніх досліджень. Європейський вибір України який задекларований в Конституції України, передбачає здійснення заходів спрямованих на імплементацію нормативно-правових положень європейської спільноти у законодавство України. Розвиток демократії, вирішення завдань із соціалізації осіб з інвалідністю, першочерговість принципів правової рівності у вирішенні усіх життєво необхідних потреб з професійної підготовки, освіти, працевлаштування, надання медичних, фізкультурно-спортивних, реабілітаційних та соціальних послуг особам з інвалідністю, захист їх від дискримінаційних настроїв у суспільстві, створенні гарантій, які забезпечать рівноправність людини з певними фізичними, функціональними чи психологічними обмеженнями у соціальному середовищі. Це саме ті принципи і засади формування нової соціальної політики держави щодо осіб з обмеженими можливостями та осіб з інвалідністю. Вони є одними із пріоритетів демократичної держави, яка має у майбутньому стати частиною європейської спільноти.

Сьогодні, значна кількість населення України потерпає від військових дій, воєнного стану, проблема якісної фізкультурно-спортивної реабілітації для осіб які зазнали захворювань, травм, поранень є найактуальнішою, ніж будь-коли. Існує потреба у відновленні і оздоровленні населення. Для надання якісних освітніх,

медичних, соціальних, фізкультурно-спортивних, необхідні працівники-професіонали, якісні підготовлені на сучасних, перевірених методиках. Нові підходи у сфері фізкультурно-спортивної реабілітації, фізкультурно-оздоровчих технологій, фізичної терапії, медичної інженерії, корекційної педагогіки, адаптивного спорту супроводжуються проявами численних активностей, ініціатив, новоутворень, що призводить до збільшення численності послуг.

Метою фізкультурно-спортивної реабілітації (далі ФСР) постраждалих осіб унаслідок військових дій, ветеранів бойових дій, членів їх сімей та сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, осіб з інвалідністю осіб є раціоналізація комплексу дій, які спрямовані на фізичну, психологічну, соціальну адаптацію осіб до активного життя в суспільстві.

В Україні заходи з ФСР осіб з обмеженими можливостями та осіб з інвалідністю мають проводитися згідно до чинних Законів, нормативно-правових актів : Закону «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» (2006 р.) [1]; Закону України «Про фізичну культуру і спорт» (1993 р.) [2]; Закону України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я» (2021 р.) [3], а також Указу Президента України від 09.01.2019 №4/219 «Про заходи щодо фізкультурно-спортивної реабілітації інвалідів та підтримки паралімпійського і дефлімпійського руху в Україні» [4]; Постанови Кабінету Міністрів України від 20.07.2011 № 766 [5]; Постанови Кабінету Міністрів України від 08.12.2006 № 1686 «Про затвердження Державної типової програми реабілітації інвалідів» [6]; Постанови Кабінету Міністрів України від 17.11.2021 р. № 1188 «Про затвердження Державного соціального стандарту фізкультурно-спортивної реабілітації ветеранів війни, членів їх сімей та сімей загиблих (померлих) ветеранів війни» [7].

Приватні фітнес-центри розширюють послуги, запрошують на роботу кваліфікованих фахівців, які пройшли підготовку за освітньою програмою з ФСР, а також масажистів, фахівців з фізичної культури і спорту, реабілітологів, асистентів реабілітологів та ін. Такі заклади надають послуги із кінезотерапії, гідрокінезотерапії, реабілітації; також відкриваються окремі реабілітаційні центри, де надається цілий комплекс послуг з відновлення здоров'я; реабілітації після різноманітних захворювань. Заклади вищої освіти, усе частіше відкривають освітні програми, спеціалізації, які спрямовані на підготовку майбутніх фахівців (професіоналів) для фізкультурно-спортивної, фізкультурно-оздоровчої та реабілітаційної діяльності.

Наразі, проблемними залишаються питання з вдосконалення нормативно-законодавчої бази з ФСР. За час дослідження проблеми нами було вивчено нормативно-правові аспекти з ФСР.

Методи й організація досліджень. Теоретичне узагальнення та аналіз літературних джерел; добір, порівняння, зіставлення та узагальнення інформації.

Метою статті було вивчення нормативно-правових складників з ФСР.

Результати дослідження та дискусія. У Національному університеті «Одеська політехніка» з 2023 р., здійснюється підготовка за освітньою програмою (ОП) «Фізкультурно-спортивна реабілітація» (спеціальність 017 Фізична культура і спорт) здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти. Професійну підготовку забезпечує кафедра фізичного виховання та спорту навчально-наукового інституту медичної інженерії. ОП є цілісною системою освітніх компонент. ОП розроблена згідно вимог спеціальності 017 Фізична культура і спорт для другого (магістерського) рівня вищої освіти, матеріально-технічного, кадрового забезпечення та інших необхідних відповідних ресурсів. Очікувані результати навчання за ОП, засоби, методи, критерії та їх оцінювання в сукупності надають можливість досягнення мети і результатів навчання. Розробляються нові технічні засоби навчання, створюється інклюзивний освітній простір для осіб з обмеженими можливостями, встановлюється обладнання, прилади, спеціальні тренажери; вдосконалюються форми і методи проведення занять з особами які постраждали унаслідок військових дій, ветеранами бойових дій. Разом з цим, трансформується зміст і якість підготовки майбутніх професіоналів з фізичної культури і спорту, які навчаються на ОП «Фізкультурно-спортивна реабілітація».

Під час фізкультурно-реабілітаційних заходів надважливо дотримуватися умов, порядку, спрямованого змісту, об'єму, інтенсивності, інтервалів відпочинку та фізичного навантаження. Для закладів де проводиться ФСР, центрів кінезотерапії, відділень з фізичної реабілітації, визначальне значення має якість надання послуг з ФСР. Завдяки цьому, першочерговим завданням є впровадження освітніх програм з підготовки майбутніх фахівців з ФСР.

ФСР має бути спрямована на відновлення і розвиток фізичних, психічних, соціальних здібностей особистості з використанням спеціальних фізкультурно-спортивних заходів, які розробляються, плануються та реалізуються складом фахівців мультидисциплінарної команди спільно з особистістю, яка потребує відновлення стану здоров'я.

Відповідно до Постанови КМУ (від 17 листопада 2021 р. N 1188) «Про затвердження Державного соціального стандарту фізкультурно-спортивної реабілітації ветеранів війни, членів їх сімей та сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, визначено зміст, обсяг, умови та порядок здійснення ФСР, показники її якості для суб'єктів усіх форм власності, які надають послугу із ФСР ветеранам війни, членам їх сімей та сімей загиблих (померлих) ветеранів війни. Державний соціальний стандарт застосовується для: організації надання послуги із ФСР; здійснення моніторингу та контролю за якістю надання послуги із ФСР [8].

У цьому Державному соціальному стандарті терміни вживаються у такому значенні: *фізкультурно-спортивна реабілітація (ФСР)*, це система заходів, розроблених із застосуванням фізичних вправ для відновлення здоров'я особи та спрямованих на відновлення і компенсацію за допомогою занять фізичною культурою і спортом функціональних можливостей її організму для поліпшення фізичного і психологічного стану.

Відповідно до «Закону про реабілітацію у сфері охорони здоров'я» (відомості Верховної Ради (ВВР), 2021, № 8, ст.59), *реабілітація*, це комплекс заходів, що допомагають особі з вродженими та/або такими, що виникли у ранньому віці, обмеженнями повсякденного функціонування, досягти оптимального рівня функціонування у її середовищі.

Постанова КМУ (від 17 листопада 2021 р. N 1188) «Про затвердження Державного соціального стандарту фізкультурно-спортивної реабілітації ветеранів війни, членів їх сімей та сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, вказує, що загальними правилами і принципами надання послуги із ФСР є:

- 1) *доступність*;
- 2) *індивідуальний підхід*;
- 3) *конфіденційність*;
- 4) *своєчасність та результативність*.

В нормативно-правовому документі уточнено склад мультидисциплінарної реабілітаційної команди, куди за необхідності можуть увійти : тренер з виду спорту, реабілітолог, асистент реабілітолога, лікар спортивної медицини, психолог, функціональний діагност, лікар-невропатолог, соціальний працівник, допоміжний персонал, а також можливі за необхідністю інші фахівці, які відповідають вимогам відповідно до законодавства. Склад мультидисциплінарної команди може змінюватися, відповідно до потреб отримувача послуги з ФСР [8].

Надавач послуг з ФСР, за необхідності може запрошувати інших фахівців (медичних працівників, фахівців (бакалаврів чи магістрів) з фізичної культури і спорту, масажистів, фізичних терапевтів тощо), на підставі угод про співпрацю можуть долучатися інші медичні заклади, фітнес-центри, відділення кінезотерапії, приватні реабілітаційні центри, державні реабілітаційні центри, громадські організації та інші установи.

Учасники процесу ФСР повинні відповідати кваліфікаційним характеристикам, визначеним у Довіднику кваліфікаційних характеристик професій працівників сфери фізичної культури і спорту (Випуск 85. “Спортивна діяльність”), затвердженому наказом Мінмолодьспорту від 28 жовтня 2016 р. № 4080, Довіднику кваліфікаційних

характеристик професій працівників (Випуск 78. "Охорона здоров'я"), затвердженому наказом МОЗ від 29 березня 2002 р. № 117, та погоджено Мінсоцполітики [8].

Діяльність суб'єкта надавача-послуг з ФСР, підлягає моніторингу і оцінюванню, чинному законодавству, у тому числі вимогам Державного соціального стандарту. За час проведення внутрішнього та зовнішнього моніторингу має оцінюватися якість і ефективність надання послуги з ФСР. Результати моніторингу можуть використовуватися для корекції виявлених недоліків та внесенню відповідних змін в систему заходів з ФСР. Такий моніторинг має проводитися один раз на рік. Мультидисциплінарна реабілітаційна команда організовує заходи з забезпечення моніторингу, координує роботу членів мультидисциплінарної команди. До заходів з моніторингу якості і ефективності послуг з ФСР запрошуються надавачі послуг з ФСР та відповідно отримувачі таких послуг/чи їхні законні представники [8].

Політика держави у сфері ФСР осіб з певними порушення після перенесених захворювань, постраждалих осіб внаслідок військових дій та осіб з інвалідністю є індикатором демократичності і соціальності. Підтримання принципів інклюзивного середовища, передбачає включення таких осіб в систему суспільних відносин незалежно від їхніх психологічних, фізичних, соціальних чи функціональних можливостей. Доступність таких осіб до реабілітаційних, оздоровчих, лікувальних закладів, з метою подальшої реабілітації і адаптації їх до навколишнього середовища, є одними із першочергових завдань нашого суспільства. Розуміння нормативно-правової бази фізкультурно-спортивної реабілітації, полегшить і об'єктам і суб'єктам реабілітаційного процесу у виконанні поставлених завдань.

Висновки. Визначено нормативно-законодавчу базу щодо ФСР ветеранів війни, членів їх сімей та сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, осіб з інвалідністю, громадян, які постраждали внаслідок військових дій, що має забезпечувати рівноправність таких особистостей незалежно від наявності чи відсутності у них певних обмежень фізичного, фізіологічного чи психологічного характеру, такі принципи формування соціальної політики держави є пріоритетними і вказують на європейські засади розвитку демократичної держави.

Виявлено, що в Україні в умовах воєнного стану існує постійна потреба у відновленні і зміцненні здоров'я населення. Активно з'являються установи, організації та об'єднання з надання фізкультурно-реабілітаційних послуг як державної, комунальної так і приватної власності. Такі установи мають гостру потребу у кваліфікованих кадрах з ФСР. Вивчення нормативно-законодавчої бази показало можливість формування комплексних мультидисциплінарних команд фахівцями і професіоналами з ФСР, що сприятиме якісним, раціональним і прискореним процесам відновлення і оздоровлення означеної категорії осіб.

Перспективи подальших досліджень. Передбачаємо вдосконалення змісту та структури освітньої програми «Фізкультурно-спортивна реабілітація» для другого (магістерського) рівня вищої освіти з підготовки майбутніх професіоналів, які будуть спроможні конкурувати на ринку надання послуг з ФСР.

1. Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 19 грудня 2017 р. № 2249-VIII [Інтернет]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15#Text>
2. Про фізичну культуру і спорт: Закон України від 24 грудня 1993 р. № 3808-XII [Інтернет]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>
3. Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я: Закон України від 15 грудня 2021 р. № 1962-IX [Інтернет]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20#Text>
4. Про заходи щодо фізкультурно-спортивної реабілітації інвалідів та підтримки паралімпійського і дефлімпійського руху в Україні: Указ Президента України від 9 січня 2019 р. № 4/2019 [Інтернет]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/290/2006#Text>
5. Деякі питання центрів з фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю «Інваспорт»: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 липня 2011 р. № 766 [Інтернет]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/766-2011-п#Text>
6. Про затвердження Державної типової програми реабілітації інвалідів: Постанова Кабінету Міністрів України від 8 грудня 2006 р. № 1686 [Інтернет]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1197-07#Text>

7. Круцевич ТЮ. Теорія і методика фізичного виховання: у 2-х томах. Т. 1: Загальні основи теорії і методики фізичного виховання. Київ: Олімпійська література; 2012. 391 с.
8. Про затвердження Державного соціального стандарту фізкультурно-спортивної реабілітації ветеранів війни, членів їх сімей та сімей загиблих (померлих) ветеранів війни: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1188 [Інтернет]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1188-2021-%D0%BF#Text>

References

1. Pro reabilitatsiiu osib z invalidnistiu v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 19 hrudnia 2017 r. № 2249-VIII [Internet] [On the Rehabilitation of Persons with Disabilities in Ukraine]. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15#Text> (in Ukrainian)
2. Pro fizychnu kulturu i sport: Zakon Ukrainy vid 24 hrudnia 1993 r. № 3808-XII [Internet] [On Physical Culture and Sports]. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text> (in Ukrainian)
3. Pro reabilitatsiiu u sferi okhorony zdorovia: Zakon Ukrainy vid 15 hrudnia 2021 r. № 1962-IX [Internet] [On Rehabilitation in the Field of Healthcare]. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20#Text> (in Ukrainian)
4. Pro zakhody shchodo fizkulturno-sportyvnoi reabilitatsii invalidiv ta pidtrymky paralimpiiskoho i deflimpiiskoho rukhu v Ukraini [On measures for physical culture and sports rehabilitation of disabled people and support for the Paralympic and Deaflympic movement in Ukraine]: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 9 sichnia 2019 r. № 4/2019 [Internet]. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/290/2006#Text> (in Ukrainian)
5. Deiaci pytannia tsestriv z fizychnoi kultury i sportu osib z invalidnistiu «Invasport»: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 20 lypnia 2011 r. № 766 [Internet] [issues of physical culture and sports centers for people with disabilities "Invasport"]. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/766-2011-ii#Text> (in Ukrainian)
6. Pro zatverdzhennia Derzhavnoi typovoi prohramy reabilitatsii invalidiv: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 8 hrudnia 2006 r. № 1686 [Internet] [On approval of the State Model Program for the Rehabilitation of Disabled People]. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1197-07#Text> (in Ukrainian)
7. Krutsevych TIu. Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia: u 2-kh tomakh. T. 1: Zahalni osnovy teorii i metodyky fizychnoho vykhovannia [Theory and methods of physical education: in 2 volumes. T. 1: General principles of the theory and methods of physical education]. Kyiv: Olimpiiska literatura; 2012. 391 s. (in Ukrainian).
8. Pro zatverdzhennia Derzhavnoho sotsialnoho standartu fizkulturno-sportyvnoi reabilitatsii veteraniv viiny, chleniv yikh simiei ta simiei zahyblykh (pomerlykh) veteraniv viiny [On approval of the State social standard of physical culture and sports rehabilitation of war veterans, members of their families and families of deceased (deceased) war veterans]: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 17 lystopada 2021 r. № 1188 [Internet]. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1188-2021-%D0%BF#Text> (in Ukrainian).

Цитування на цю статтю:

Джуринський ПБ, Прокопович ІВ, Харасанджянц ОГ. Нормативно-правові аспекти фізкультурно-спортивної реабілітації. Серія: Фізична культура. 2024 Листопад 11; 43: 54-58.

Відомості про авторів

Джуринський Петро Борисович – доктор педагогічних наук, професор кафедри фізичного виховання та спорту, ННІ медичної інженерії, Національного університету «Одеська політехніка» (м. Одеса, Україна)
<https://orcid.org/0000-0003-3102-9124>
e-mail: pbdzhurinsky777@ukr.net

Прокопович Ігор Валентинович – доктор технічних наук, професор, директор навчально-наукового інституту медичної інженерії, Національного університету «Одеська політехніка» (м. Одеса, Україна)
<https://orcid.org/0000-0002-8059-6507>
e-mail: igor.prokopovich@gmail.com

Харасанджянц Олександр Георгійович – доцент, доцент кафедри фізичного виховання та спорту Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (м. Одеса, Україна)
<https://orcid.org/0009-0001-9487-2613>
e-mail: alex.eko50@gmail.com